

KIRJALLINEN KYSYMYS 155/2012 vp

Uskonnollisin perustein suoritettun poikalapsen ympärileikkauksen kriminalisointi

Eduskunnan puhemiehelle

Suomessa juutalais- ja muslimiyhteisöjen uskonnolliseen doktriiniin kuuluu ympärileikkauksen suorittaminen noin viikon ikäisille poikalapsille. KKO linjasi vuonna 2008 poikalasten ympärileikkauksen suorittamisen olevan lainmukaista uskonnollisten syiden nojalla, mikäli se tehdään asiallisesti lääkärin valvonnassa. Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli vuoteen 2010 asti lakia, joka olisi voimaan tullessaan sallinut juutalaisuutta ja islamia tunnustaville yhteisöille poikalasten ympärileikkaamisen. Poikien ympärileikkauslakia kuitenkin vastustivat useat kansalaisjärjestöt, poliisi ja lääkärikunnan enemmistö. Myös Lastensuojeluliitto ja Lääkäriliitto ottivat erikseen eettisistä syistä kielteisen kannan uskonnollisin perustein tehtyihin ympärileikkauksiin. Peruspalveluministerinä lokakuussa 2010 toiminut Paula Risikko päättikin olla tuomatta poikien ympärileikkauksen laillistavaa lakiesitystä eduskunnan käsittelyyn.

Tuoreimmissa Helsingin kärjäoikeuden ratkaisuissa joulukuulta 2011 ja helmikuulta 2012 on päädytty erilaisiin ratkaisuihin koskien poikien ympärileikkausta. Edellisessä tapauksessa sakkotuomion sai ympärileikkauksen suorittanut maallikko ja lasten vanhemmille langetettiin tuomio pahoinpitelyyn yllyttämisestä. Uusimmassa Helsingin kärjäoikeuden ratkaisussa 2.3.2012 ympärileikatun pojan isä tuomittiin pahoinpitelystä sakkoihin leikkauksen suorittaneen lääkärin jäädessä ilman tuomiota.

Yhä jatkuva juridisen tulkinnan epävarmuus poikalasten ympärileikkausten lainmukaisuudesta ei ole oikeusvaltion periaatteiden mukaista. Suomessa yleisesti tunnustettujen yksilön perusoikeuksien turvaamisen vuoksi olisi kestävää ulottaa ympärileikkausten kriminalisointi tyttölapsista myös poikalapsiin rikoslakia sovellettaessa. Myös erillisen pykälän säätäminen maamme rikoslakiin lapsia koskevien ympärileikkausten kiellosta voisi tulla kysymykseen lasten edun turvaamiseksi. Tätä näkökantaa tukee varsinkin Suomen ratifioima lastensuojeluun velvoittama yleissopimus, jossa lapselle taataan ajatuksen-, omatunnon- ja uskonnonvapaus ja vaaditaan suojelemaan lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä vahingoittamiselta, väkivallalta ja pahoinpitelyltä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Aikooko hallitus ratkaista poikalasten ympärileikkauksiin liittyvän lainsäädännöllisen pattitilanteen ja yhdenmukaistaa laintulkinnan uskonnollisin perustein suoritettusta ympärileikkauksesta koskemaan molempia sukupuolia, jolloin sekä tyttö- että poikalapselle tehty ympärileikkaus olisi rikoslain mukaan rangaistava teko, tai

KK 155/2012 vp — Vesa-Matti Saarakkala /ps

onko hallituksella valmiutta säätää rikoslakiin pykälä, jossa lapselle suku-

*puolesta riippumatta suoritettu ympäri-
leikkaus kielletään?*

Helsingissä 6 päivänä maaliskuuta 2012

Vesa-Matti Saarakkala /ps

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Vesa-Matti Saarakkalan /ps näin
kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 155/2012
vp:

*Aikooko hallitus ratkaista poikalasten
ympärileikkauksiin liittyvän lainsää-
dännöllisen pattitilanteen ja yhdenmu-
kaistaa laintulkinnan uskonnollisin pe-
rustein suoritetusta ympärileikkaukses-
ta koskemaan molempia sukupuolia, jol-
loin sekä tyttö- että poikalapselle tehty
ympärileikkaus olisi rikoslain mukaan
rangaistava teko, tai*

*onko hallituksella valmiutta säätää ri-
koslakiin pykälä, jossa lapselle suku-
puolesta riippumatta suoritettu ympäri-
leikkaus kielletään?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Poikalapsen ympärileikkaus ja siihen liittyvät
käytännöt ovat oikeudellisesti ja myös rikosoi-
keudellisesti erittäin vaikeita kysymyksiä. Ei-
lääketieteellinen, uskontoon tai kulttuurillisiin
perinteisiin perustuva poikien ympärileikkaus
koskettaa perustuslain 7 §:n 3 momenttia. Sään-
nös kieltää puuttumasta kenenkään henkilökoh-
taiseen koskemattomuuteen mielivaltaisesti ja il-
man laissa säädettyä perustetta. Kyseessä on eh-
dottomaan muotoon kirjoitettu perusoikeus.
Vaikka oikeutta voidaan rajoittaa laissa säädetyl-
lä perusteella, on rajoituksen perustuslainmukai-
suutta tarkoin arvioitava perustuslakivaliokun-
nan lausuntokäytännössään määrittämien perus-
oikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa.

Käytäntöjen arvioinnissa ei voida myöskään vält-
tyä suorittamasta intressivertailua lapsen henki-
lökohtaisen koskemattomuuden (Perustuslaki
7 §) ja uskonnonvapauden välillä (Perustuslaki
11 §).

Oikeusministeriö ei ota kantaa kirjallisessa
kysymyksessä viitattuihin kesken oleviin rikos-
prosesseihin.

Ratkaisussa KKO 2008:93:ssa ylin oikeusaste
katsoi, ettei neljän ja puolen vuoden ikäiselle
muslimipojalleen uskonnollisista syistä ympäri-
leikkauksen suorituttaneen yksinhuoltajaäidin
menettelyä ympärileikkauksen järjestämisessä
ollut pidettävä oikeudenvastaisena eikä menette-
ly siten ollut rangaistavaa pahoinpitelynä (joko
tekijäkumppanuutena tai yllytyksenä siihen).
Ratkaisussa oli oikeudellisena ydinkysymyksenä,
toteuttaako ympärileikkauksen sisältämä
henkilön ruumiilliseen koskemattomuuden puut-
tuminen pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön.
Ja kun vastaus tähän oli myönteinen, jouduttiin
harkitsemaan, voidaanko toimenpiteen taustana
olleita uskonnollisia, kulttuurillisia ja sosiaalisia
syitä pitää mahdollisten muiden edellytysten
täytyessä rikosvastuun poistavina perusteina.
KKO hylkäsi syytteen. Päätöksessä todetaan, että
muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla tehtävä
poikien ympärileikkaus on maailmanlaajuinen il-
miö ja tavanmukainen toimenpide useissa yhtei-
söissä joko uskontoon, kulttuuriin tai perinteis-
iin liittyvistä syistä. Uskonnolliseen tai kulttuu-
riseen perinteeseen perustuvaa poikien ympäri-
leikkausta ei KKO:n mukaan ole tiettävästi suo-
ranaisesti kielletty missään, joskin Ruotsissa on
säädetty erillislaki. KKO:n mukaan pienen pojan
omasta tahdosta riippumaton ympärileikkaus
huoltajien suostumuksella on siten oikeutettu, jos
se on sekä lapsen kokonaisedun kannalta puolus-

tettava että verraten vähän lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttuva.

Mainitussa ennakkopäätöksessä on omaksuttu rikoslain vastuuvapausperusteissa sääntelemätön eli laissa kirjoittamaton oikeuttamisperuste. Laillisuusperiaatteen tausta-arvojen, ennalta-arvattavuuden ja yhdenvertaisuuden kannalta saat-taisi kuitenkin olla suotavaa, että myös tällaisiin poikkeustilanteisiin luotaisiin lainsäädännössä sääntelykehikko. Käytännössä rangaistavuuden

kannalta olennaista on, kuka toimenpiteen on suorittanut ja millaisissa oloissa. Mahdollisen sääntelyn keskeisenä tavoitteena tulisi olla pojan eduista huolehtiminen ja sillä tulisi turvata se, että ympärileikkaus tehdään turvallisissa oloissa.

Oikeusministeriön aikomuksena ei ole muuttaa rikoslakia kysymyksessä viitatussa tavalla. Teemaan liittyvää sääntelyä on pitkään pohdittu ja valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä, jossa asian valmistelua olisi syytä jatkaa.

Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta 2012

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 155/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Vesa-Matti Saarakkala /saf:

Ämnar regeringen lösa det lagstiftningsrelaterade dödläge som har samband med omskärelse av pojkbarn och förenhetliga lagtolkningen om omskärelse på religiösa grunder så att den gäller vardera könet varvid såväl en omskärelse av såväl ett flicke- som ett pojkbarn blir en straffbarn gärning, eller

har regeringen beredskap att i strafflagen stifta en paragraf i vilken en omskärelse som utförs på ett barn oberoende av barnets kön förbjuds?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Omskärelse av ett pojkbarn och den praxis som är förknippad med den är rättsligt och också straffrättsligt mycket svåra frågor. En ickemedicinsk, på religion eller kulturtraditioner grundad omskärelse av pojkar berör 7 § 3 mom. i grundlagen. I momentet förbjuds att godtyckligt och utan laglig grund kränka den personliga integriteten. Det är fråga om en grundläggande fri- och rättighet som har skrivits i absolut form. Fastän rätten kan begränsas på lagliga grunder ska begränsningens grundlagsenlighet noga bedömas i ljuset av de allmänna begränsningsföresättningar som grundlagsutskottet har fastslagit i sin utlåtandepraxis. Vid bedömningen av omskärelsepraxis kan man inte heller undvika att göra en intressejämförelse mellan barnets personliga inte-

gritet (7 § i grundlagen) och religionsfriheten (11 § i grundlagen).

Justitieministeriet tar inte ställning till de rättsprocesser som pågår och som det har hänvisats till i det skriftliga spörsmålet.

I avgörandet HD 2008:93 ansåg den högsta rättsinstansen att en ensamförsörjarmoder som av religiösa skäl hade låtit utföra en omskärelse av sin fyra och ett halvt år gamla pojke, när hon arrangerade omskärelsen inte skulle anses ha förfarit rättstridigt, och att förfarandet därför inte skulle straffas som misshandel (antingen som medgärningsmannaskap eller anstiftan till misshandel). Den juridiska kärnfrågan i avgörandet var om den kränkning av den kroppsliga integriteten som ingår i en omskärelse uppfyller rekvisitet för ett misshandelsbrott. Och när svaret på detta var positivt, måste man pröva om de religiösa, kulturrelaterade och sociala skäl som hade legat bakom åtgärden när de eventuella övriga förutsättningarna uppfylls anses vara grunder som eliminerar straffansvaret. HD förkastade åtalet. I beslutet konstateras att omskärelse av pojkar på andra än medicinska grunder är ett världsomfattande fenomen och en sedvanlig åtgärd i flera samfund av skäl som har samband med antingen religion, kultur eller traditioner. Enligt HD är omskärelse av pojkar grundad på en religiös tradition eller kulturtradition vederbörligen inte förbjuden någonstans, fastän det i Sverige har stiftats en särskild lag om det. Enligt HD är en omskärelse som sker med vårdnadshavarnas samtycke oberoende av en liten pojkes egen vilja alltså berättigad, om den både kan försvaras med hänsyn till barnets helhetsintresse och i jämförelsevis ringa grad kränker barnets kroppsliga integritet.

I nämnda prejudikat har man omfattat en i strafflagens ansvarsfrihetsgrunder inte reglerad, dvs. en i lag inte inskriven grund för berättigande. Med hänsyn till legalitetsprincipens bakgrundsvärden, förutsägbarhet och likabehandling vore det dock eventuellt önskvärt att det i lagstiftningen skapas en regleringsram för också sådana undantagssituationer. Med tanke på straffbarheten är det i praktiken väsentligt vem som har utfört åtgärden och under hurdana för-

hållanden. Det centrala målet för en eventuell reglering ska vara att sörja för pojkens intressen och den ska trygga att en omskärelse sker i trygga förhållanden.

Justitieministeriet har inte för avsikt att ändra strafflagen på det sätt som det har hänvisats till i spörsmålet. En reglering som har samband med temat har länge dryftats och beretts vid social- och hälsovårdsministeriet där det även finns skäl att fortsätta beredningen av ärendet.

Helsingfors den 21 mars 2012

Justitieminister Anna-Maja Henriksson